

NY MUSIK

Kleeb-Dahinden

Hans Otte: *Inskriften* (1994) – uruppförande

Lars Sandberg: *Um-Riss* (1992)

—paus—

Peter Hansen: *Erinnerung* (1993)

Alvin Lucier: *Panorama* (1993)

Hildegard Kleeb – piano

Roland Dahinden – trombon

Torsdag den 18 augusti 1994 kl. 20.00

Museet, kulturhuset, Borås

Att **Hans Otte** har en alldeles speciell känsla för pianots klang, en förmåga att få den att sjunga, vet alla som hört hans *Das Buch der Klänge*. Då som nu arbetar han gärna med ackordprogressioner med minimala förändringar från det ena ackordet till det andra (exempelvis som här; fyrstämmiga ackord där bara en ton i taget förändras och då alltid genom ett halvtonssteg). Med hjälp av basregistrets stumt nedtryckta tangenter blir klangen liggande och bildar en plastiskt transparent ”mur”. Trombonisten, däremot, har endast föreskrivna tidsramar och karaktärer för sitt spel, ett slags musikalisk graffiti.

Hans Otte skriver: ”*Inskriften* kom till på uttryckligt önskemål av Hildegard Kleeb och Roland Dahinden, vars skivinspelningar med verk av Feldman och Cage gjort utomordentligt intryck på mig.

Dessa ”inskrifter” bygger delvis på bilden av en lång klangmur (pianoklanger med en mängd ackord och resonanser) på vilken trombonisten då och då ”skriver in” sina instrumentalklanger. Därav alltså styckets titel, därav också styckets dedikation till Hildegard Kleeb och Roland Dahinden, som under min kompositionsprocess i Tyskland bragte sin dotter Josefina till världen i USA.”

I **Lars Sandbergs** verklista kan man på senare år iaktta hur titlarna tycks anspela på ett sammanhang, inte rörande bara det enskilda verket utan också verken sinsemellan. *Um-Riss* för trombon och piano komponerades 1992 (liksom när det gäller Peter Hansens *Erinnerung* till följd av Kleeb/Dahindens senaste boråsbesök). Samma år komponerades också de båda orgelverken *Grund-drag* (som spelats här tidigare) och *Diktan* (som är tänkt att framföras i november). Sandberg beskriver dem som rums- eller landskapsstycken, i motsats till melodier. I *Diktan* arbetar han med små motiv som dyker upp i nya konstellationer: ”Det är ett typiskt landskapsstycke. Egentligen verkar allting oföränderligt, men efter hand förskjuts perspektivet. Stycket är verkligen avgränsat. Det renodlar en aspekt hos *Grund-drag*, som ju också heter så för att något antyds...”

”*Um-Riss* – (kontur, grundritning, ’stora drag’) är musik som antyder ett sammanhang, en omständighet, ett slags landskap. Vissa musikaliska element återkommer ständigt och ställs i ny dager, vissa element förändras, andra inte, nya element tillkommer. Detta är en musik med små medel där pianostämman utspelar sig mot trombonens allestädes närvarande horisont. *Um-Riss* är tillägnat Hildegard Kleeb och Roland Dahinden.”

”Jag håller det för en av mina sämsta kompositioner – men en av de få som jag kan stå för.” Detta något oväntade svar ger **Peter Hansen** när han tillfrågas om sitt *Erinnerung* för trombon och piano (1993). Det tycks tarva en förklaring: Under

senare år har Peter Hansen, liksom för övrigt också Lars Sandberg, alltmer strävat bort från bruket av formella system som styr komponerandet, i riktning mot en gehörsmusik, en musik som är resultatet av ett genomkomponerat utlyssnande. Så kan *Erinnerung* sägas vara en brytpunkt – en avslutning på en längre period av sökande (som resulterade i verk som bl.a. vibrafonsolot *For Zoltán Jeney* och *Ostörd sol* för kammarensemble). Men det är också en utgångspunkt för de verk som skrivits senare, såsom *Kolofon* för blåsorkester och den stråkseptett som är under arbete. I *Erinnerung* befinner sig Hansen således på tröskeln mellan något förgånget och något ännu bara anat. Och just ”tröskelsvårigheter”, problem med att hitta en ingång i musiken, präglade kompositionsarbetet i ett initialskede. Då dök det upp en hågkomst från förr.

I 14-årsåldern nedtecknade Hansen en melodi som han då haft i huvudet under några år. Den fick namnet *Medusa-sång* och ingick i ett fritt valt arbete i grundskolan. (Nu i efterhand säger han att den nog var en följd av mötet med Bartóks *For Children*, ett möte som förmedlades av hans pianolärare Sixten Eckerberg.)

När han nu försökte treva sig in i en musik för trombon och piano, dök denna *Medusa-sång* med dess karaktäristiska nonaackord upp igen som en déjà vu-upplevelse. Härav alltså titeln – *Erinnerung*, hågkomst. Med denna upplevelse av igenkännande, av en som det tycktes outplånlig, egen musikalisk karaktär – oförändrad över de mellanliggande drygt 20 åren – ”ett slags musikaliskt DNA”, skred Hansen till verket: ”Därför tillät jag mig en sentimentalitet, att referera bakåt på ett sätt som egentligen är mig främmande. Jag höll inte samma nyktra distans som jag brukar. Kanske är det orsaken till att jag är lite tveksam till musiken.”

Av det 100-tal fragment som blev resultatet av ett slags utkomponerat improviserande valde Hansen ut ungefär en tredjedel, varav flera liknar varandra, är aspekter av samma sak, ”det finns så att säga kopplingspunkter mellan dem”. Resultatet är ett verk som saknar ”kausalverkan”, här finns ingen utveckling i vedertagen mening. Snarare är det ett montage av fragment. Under styckets gång lösgör sig trombonen, som från början närmast fungerar som en klanglig aspekt av pianots harmonik, till att större självständighet.

Under arbetets gång dök också ett annat stycke upp i minnet; skisser till ett oavslutat kammarmusikverk från 1990, som även det innehöll samma nonaackord. Detta material återfinns nu också i *Erinnerung* där det fungerar som en kontrast med karaktären av klangliga plåtår med långa uthållna trombontoner mot pianots ackord. Alltså ytterligare en hågkomst.

Stycket är tillägnat Hildegard Kleeb och Roland Dahinden.

– Och förresten, säger Peter Hansen, jag har ju ännu inte hört stycket – det kanske inte alls är så illa som jag befarat...

Om sitt *Panorama* (1993) skriver **Alvin Lucier**: ”Tidigare i år fick jag ett foto av Roland Dahinden och Hildegard Kleeb, ett panorama över de schweiziska och österrikiska alperna, så som de ter sig från deras hemstad Zug i Schweiz. Jag planerade en skidsemester i Schweiz och bad dem att ta med några turistbroschyrer till mig. Samtidigt funderade jag på att komponera ett stycke för dem. Så fort jag fick se fotografiet fick jag idén att översätta bergsformationerna till musikalisk notation. Trombonisten skulle ’rita upp’ bergen genom att glida genom stycket, med nödvändiga andningspauser. Pianisten skulle markera bergstopparna. Eftersom trombonens glidande tonhöjder sällan skulle komma att sammanfalla med pianots fixerade, skulle avvikelserna uppträda som hörbara beats’, toppar av starkare ljud som uppstår när ljudvågorna krockar.

Panorama skrevs direkt för Hildegard Kleeb och Roland Dahinden. Jag har haft nöjet att arbeta tillsammans med dem vid tidigare tillfällen. 1992 skrev jag *Music For Piano With One Or More Snare Drums* till Hildegard Kleeb (som framförde verket i Borås samma år). Och i februari 1993 uruppförde Roland Dahinden *Stacks*, ett solotrombonstycke tillkommet för en alldeles särskild lokal med en permanent installerad skulptur av Richard Serra – Yale University Art Gallery. Med *Panorama* hade jag det dubbla nöjet att skriva ett stycke för två så hängivna musiker.”